

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ความเข้าใจ การยอมรับ และการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การดำเนินชีวิตของประชาชน ในชุมชนบ้านสะเดา ตำบลตาตทอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้
3. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญหลังจากที่ประเทศไทยได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้น ในช่วงปี 2540 ทำให้ประชาชนชาวไทยมีความตื่นตัวในการสนองแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนหรือธุรกิจต่าง ๆ มีการให้ คำนิยามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลายลักษณะโดยมีความหมายที่แตกต่างกัน แต่ก็ยัง ยึดหลักของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า ความพอเพียง คือ การที่เราพออยู่พอกินตามแต่ ฐานะของแต่ละบุคคล โดยที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทาน ปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “...ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ ความมีกิน มีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัด ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐาน เกิดความมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยเสริมสร้างความสำเร็จให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ...” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานข้อคิดให้คนไทยแสวงหาวิถีชีวิตที่เป็นแบบพออยู่

พอกินหรือพอเพียงเพื่อเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจตามที่ทรงมีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 เกี่ยวกับการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้พระองค์ได้ทรงเริ่มทดลองปฏิบัติ ตามแนวคิดจนเห็นผลเป็นรูปธรรม ตั้งแต่วันที่ 6 พฤศจิกายน 2532 ได้ทรงมีพระราชดำริ "การพัฒนา แบบใหม่" และจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเป็นต้นแบบในการทำการเกษตร ทำหน้าที่เสมือน "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" จนเป็นที่มาของคำว่า เกษตรทฤษฎีใหม่ และได้ ทรงทำการทดลองในหลาย ๆ พื้นที่ทั่วประเทศ ได้แก่

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ก่อตั้งเมื่อ 29 เมษายน 2493 เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมด้วยการปลูกป่า
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2525
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2522 เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาด้านการเกษตร เพื่อแก้ปัญหาหลาย ๆ ด้าน
4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ใน พ.ศ. 2524 ทรงมีพระราชดำริแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี ให้ตั้งศูนย์ศึกษา การพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี เพื่อพัฒนาพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม หรือพื้นที่ สาธารณะประโยชน์เพื่อการพัฒนาด้านการอาชีพแก่ประชาชน
5. ศูนย์ศึกษาพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมืองฯ จังหวัด สกลนคร ก่อตั้งเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2525 เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาทดลองงานพัฒนาการเกษตร ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม สำหรับให้ราษฎรนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป
6. ศูนย์การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด เชียงราย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2525 เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าโดยการก่อสร้างฝายต้นน้ำลำธาร

ความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประเวศ วะสี (2542 อ้างถึงใน สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง, 2549) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายถึงความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ คือ พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน จิตใจพอเพียง รักเอื้ออาทร ผู้อื่น สิ่งแวดล้อมพอเพียง อนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง รวมตัวกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ปัญญาพอเพียง เรียนรู้ร่วมกัน เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ตั้งอยู่

บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง เพราะเศรษฐกิจที่สัมพันธ์และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรม อันหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อม จึงจะเป็นเศรษฐกิจที่มั่นคง มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ผันผวนอย่างรวดเร็วจนมนุษย์ไม่สามารถรับได้

ปนัดดา พงศ์ภาวิไล (2543) เศรษฐกิจพอเพียงหรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด นั่นก็คือ การหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำเนินชีวิต

เสรี พงศ์พิศ (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริสแนบแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 25 ปี และเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 พระองค์ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้อยู่รอดและอยู่ได้อย่างมั่นคงยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำรงชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลาง พออยู่พอกิน พอประมาณ สามารถพึ่งตนเองและรู้เท่าทันตนเองของโลกได้ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตของประชาชนได้อย่างมั่นคง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การให้ความสำคัญในการผลิตเพื่อการยังชีพและให้ความพอเพียงต่อความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานของบุคคลในสังคมนั้นก่อนเป็นสำคัญ ให้ประชาชนรู้สึกพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ไม่ฟุ้งเฟ้อ อยากมี อยากได้ ในสิ่งที่เกินกำลังของตน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548)

สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548) ได้อธิบายไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

นิคม มุสิตามะ (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548) ให้ความเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นแนวทางการพัฒนาตามทฤษฎีใหม่ ที่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในสังคมโลกได้อย่างสง่างามและภาคภูมิใจ โดยที่สามารถผลิตทรัพยากรได้ตามภูมิปัญญาและเทคโนโลยีแบบไทย ๆ มีความพอเพียงในครอบครัวชุมชน มีความเข้มแข็งช่วยตนเอง

ได้ วิธีชีวิตความเป็นอยู่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในศาสนา มีสังคมที่สงบสุข กินดีอยู่ดี การผลิตอุดมสมบูรณ์พอเพียงที่จะค้าขายไปยังต่างประเทศ

เพิ่ม กอมนี และคณะ (วารสารข้าราชการ, พ.ย.-ธ.ค. 2549) เศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อผลกระทบใด ๆ อันอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินการทุกขั้นตอน

หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2546) ได้ให้หลักการว่า จุดมุ่งหมายเบื้องต้นของการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ

1. พึ่งตนเอง คือ การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถมีสิ่งต่าง ๆ เพียงพอที่จะสนองความจำเป็นเบื้องต้นได้ และถ้าหากมีทรัพยากรและความสามารถเหลือเพียงพอที่จะผลิตหรือบริโภคเกินระดับนั้น ก็สามารถทำได้ หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับวิธีการใช้ความรู้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง ตลอดจนคำนึงถึงคุณธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความรู้จักพอ ความขยันหมั่นเพียร การไม่เบียดเบียนกัน การรู้จักแบ่งปัน และช่วยเหลือกันและกัน ซึ่งระบบคุณค่านี้เป็นพื้นฐานของวิถีปฏิบัติที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน และก่อให้เกิดสังคมแห่งความพอเพียงได้ในที่สุด

พระครูปัญญารัตนโสภณ (2546) กล่าวว่า การพึ่งตนเอง จะเป็นแสงสว่างของตนเอง เป็นผู้นำของตนเอง รับผิดชอบตัวเอง พิจารณาตัวเอง การมีตนเป็นที่พึ่งจะเต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในสมรรถภาพของตนเอง ก้าวไปข้างหน้าด้วยความกล้าหาญ เข้มแข็ง เด็ดขาด มั่นคง ไม่ท้อถอย มุ่งไปข้างหน้าด้วยความหวังสู่จุดหมายที่ตนปรารถนาอันสูงสุด แล้วก็บรรลุถึงความสำเร็จที่ประสงค์และมุ่งหมายทุกประการ

2. ความพอประมาณ พอเพียง พอดี โดยใช้ทางสายกลาง พระเทพเวที (2532) กล่าวว่า จุดของความพอดีหรือสมดุล คือ การบริโภคเพื่อสนองหรือบำบัดความต้องการ จะทำให้เกิดความพอดี การดำเนินชีวิตเป็นด้านที่ 1 แก้ปัญหาเป็นด้านที่ 2 คิดเป็น พุดเป็น ทำเป็น ด้านที่ 3 รับรู้ประสบการณ์เป็น ดูเป็น ฟังเป็น ใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายเป็น ด้านที่ 4 กิน ใช้ บริโภค เสพ คบหา เป็นจุดของความพอดีอีกด้านหนึ่ง คือ หลักการไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนตนเอง คือ การไม่ทำลายคุณภาพชีวิตของตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ก็คือ ไม่เบียดเบียน

สังคมและสภาพแวดล้อมที่ปัจจุบันเขา เรียกว่า ระบบนิเวศ มีหลักการ ทำให้ดำเนินถึงระดับเทคโนโลยีที่จะถ่ายโอน ให้อยู่ในระดับที่พอเหมาะกับการพัฒนาประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

พระธรรมวิโก ภิกขุ (2546) กล่าวว่า จงปฏิบัติให้พอเหมาะพอดี ทั้งร่างกายและจิตใจ ระวังรักษาสุขภาพให้สมส่วน ทั้งกายและทางใจ จึงจะบรรลุความสำเร็จ

3. การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี (การรู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น) พระเทพสิงหนุราจารย์ (2546) ได้ให้คำนิยามว่า การรู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น หมายถึง ความรู้ที่จะทันโลกปัจจุบันนี้ ก็คือ รู้ทุกสิ่งในบางสิ่งและรู้บางสิ่งในทุกสิ่ง รู้ทุกสิ่ง คือ ทุกสิ่งที่เราทำ ทำอย่างไรก็รู้เสียให้หมด เรารู้เช่นนี้ เข้าหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้ว คือ รอบคอบ คือ พหุสูต รู้จริง ไม่ใช่รู้มาก การรู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น จึงมี 2 ลักษณะ คือ

(1) การรู้ทันตนเองและผู้อื่น วัตถุประสงค์ของการรู้เท่าทัน คือ การพัฒนาโดยเป็นตัวของตัวเอง การรู้ศักยภาพของตนเองแล้วมาประยุกต์ทางการบริหาร ฯลฯ เช่น เวลารับประทานอาหารรู้สึกอ้วน ต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจ ในแง่ทุนนิยม การรู้เท่าทัน คือ ศักยภาพขององค์กร ศักยภาพของหน่วยธุรกิจทั้งหลาย

(2) การมีภูมิคุ้มกันความเสี่ยง ทำให้การพัฒนาในเชิงการลงทุนทางเทคโนโลยีเป็นไปได้ อย่างพอดี ไม่เกินตัว และไม่ก่อให้เกิดหนี้สินล้นพ้นตัวและเตรียมความพร้อมถึงผลกระทบทางลบ และทางอ้อมที่อาจเกิดขึ้น

4. การส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียง ประเวศ วะสี (2542) กล่าวในการปาฐกถาพิเศษในงาน “ธรรมรัฐแห่งชาติฟอรัม” เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2541 ณ สำนักงานคณะกรรมการจัดระบบจรรยาบรรณ (สจร.) การสนับสนุนควรมีดังนี้

(1) นโยบายและกระแสสังคม รัฐบาลควรทำความเข้าใจและทำเรื่องนี้ให้เป็นเจตจำนงทางการเมือง แต่ดูจะเป็นเรื่องยาก หากสังคมเคลื่อนไหวจนเป็นกระแสสังคมแล้วการเมืองเข้ามา เชื่อม ทำนองเดียวกับการปฏิรูปการเมือง ดูจะเป็นไปได้มากกว่า

(2) ควรมีการสำรวจศักยภาพชุมชนว่าชุมชนไหนเข้มแข็งอยู่แล้วบ้าง ในเรื่องอะไร จะได้สนับสนุนได้ถูก และส่งเสริมให้ชุมชนอื่นมาเรียนรู้เพื่อขยายตัว

(3) ศูนย์บริการชุมชนแบบเบ็ดเตล็ด (One stop service)

(4) บริษัทเชื่อมโยงธุรกิจชุมชนให้โยงได้ไกลมากขึ้น

(5) กฎหมาย ออกกฎหมายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

(6) กองทุน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของกองทุน

(7) ปรับวิธีการงบประมาณของหน่วยราชการต่าง ๆ ให้เอาชุมชนเป็นที่ตั้ง

(8) สื่อเพื่อสังคม สื่อควรสื่อเรื่องของชุมชนและให้ชุมชนใช้เพื่อสื่อเรื่องของชุมชน

ควรมีวิทฤษฎชุมชน

(9) การวิจัยเพื่อชุมชน

องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจุบันเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกำลังเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางทั้งในด้านทฤษฎีและด้านการปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ ได้มีที่เผยแพร่กระจายไปสู่ชุมชนสังคมไทยชนบทมากขึ้น “หนังสือพระราชดำรัส” ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียบเรียงใหม่ “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้น และได้ขยายความได้ดังนี้ (สำนักอนุกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548)

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ผลิตอาหารเพื่อบริโภคเอง เหลือจึงออกขาย ทำให้มีกินอิ่ม ไม่มีภาระหนี้สินและมีเงินออม

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน ทำเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรม แปรรูปอาหาร ทำธุรกิจ บัมน้ำมัน ขายอาหาร ขายสมุนไพร จัดการท่องเที่ยวชุมชน มีกองทุนชุมชนหรือธนาคารหมู่บ้าน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 มีการเชื่อมโยงกับบริษัทที่ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ รวมถึงการส่งออก เกษม วัฒนชัย (วารสารข้าราชการ, พ.ย. – ธ.ค. 2549) องค์ประกอบของความพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ปริญญานุช พิบูลสรารุช (วารสารข้าราชการ, พ.ย. – ธ.ค. 2549) กล่าวว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปพอเหมาะพอควรกับศักยภาพและสภาพภูมิสังคม กาลเทศะต่าง ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภค ที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ โดยใช้สติปัญญาพิจารณาแยกแยะไตร่ตรองถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจ

3) การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกล ไม่ประมาท รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

4) เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม รู้ควร รู้ไม่ควร รู้ถูกรู้ผิด มีความซื่อสัตย์และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น และมีการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อนุเคราะห์เกื้อกูล ซึ่งกันและกัน

5) แนวทางปฏิบัติ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความรู้เทคโนโลยีต่าง ๆ

ระบบเศรษฐกิจพอเพียง (Self-Sufficiency Economy) ตามแนวพระราชดำริเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน (Subsistence Economy) อันเป็นรากฐานเศรษฐกิจไทยที่มีภาคเกษตรกรรมเป็นรากฐานสำคัญ เป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้วยผลผลิตตามธรรมชาติ จึงอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ไม่มุ่งผลิตเพื่อการค้าขายแต่เป็นการผลิตเพื่อความพออยู่พอกินและแบ่งปันเอื้ออาศัยและพึ่งพิงกันบนหลักการและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2546) กล่าวว่า เราสามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล ชุมชน และระดับรัฐได้ดังนี้

1) ในระดับปัจเจกบุคคล/ครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้เกิดความสุขและความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์

2) ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐานแล้ว สมาชิกสามารถนำหลักปรัชญามาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชนได้ รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถที่ตนมีอยู่

เป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินชีวิตมีความช่วยเหลือแบ่งปันกันจนเป็นพื้นฐานให้เกิดการรวมกลุ่มในสังคมสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในการดำเนินชีวิตที่สมดุลอย่างแท้จริง

3) ความพอเพียงในระดับรัฐหรือระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจแบบก้าวหน้า เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนร่วมมือพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ด้วยหลักการแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงในเหตุผลที่ว่า พื้นฐานของประเทศไทยเป็นอย่างไร ก็จะสามารถวางนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้ โดยไม่เสี่ยงว่าการพัฒนาจะไม่ยั่งยืน

เกษม วัฒนชัย (2549) กล่าวว่า การประยุกต์ใช้ ได้แก่

1) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรูปแบบของ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งของการประยุกต์ใช้ “ปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับเกษตรกรไทยที่มีที่ดินทำกินเพียงครอบครัวละ 15 ไร่

2) การประยุกต์ใช้ปรัชญานี้ในด้านต่าง ๆ และระดับต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และอื่น ๆ

ปริยานุช พิบูลสราวุธ (2549) กล่าวว่า การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

1) โดยพื้นฐาน ก็คือ การพึ่งตนเอง เป็นหลักการทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง

2) พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง

3) การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วนแต่ละระดับ

4) ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจ

ดังนั้น การจะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิต จะจำเป็นต้องเริ่มจากการมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง อะไรและมีหลักการสำคัญอะไรบ้างที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเห็นถึงประโยชน์จากการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ จึงจะเกิดความสนใจที่จะทดลองนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นต่อน โดยอาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้และคุณธรรม ความเพียรและความอดทน สติปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามารถที่รวมกลุ่มกันเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่เป็นสากล สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกเพศ ทุกวัย และทุกศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

แกร์ริสันและมากูน (Garrison & Magoon, 1972) ได้กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการใช้สมองหรือแปล

ซาญชัย อาจนสมาจาร (2521) กล่าวถึงการรับรู้ว่า การรับรู้มีบทบาทอันสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของเอกัตบุคคลในองค์กร องค์กรได้ให้ข่าวสารแก่สมาชิกในรูปแบบต่าง ๆ โดยการบอกกล่าวในสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ การรับของคนมักจะไปสู่การกระทำต่อไป ถ้าหากการรับรู้ของเราตรงกับความคาดหวังขององค์กร ผลที่ออกมาก็จะมีประสิทธิผลแต่หากการรับรู้ของเรากับความคาดหวังขององค์กรไม่ตรงกัน ผลที่ออกมาก็อาจจะเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและการทำงานก็ไม่มีประสิทธิผล

รัจรี นพเกตุ (2540) กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) หมายถึง ขบวนการการประเมินผลและตีความข้อมูลต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา โดยผ่านอวัยวะรับความรู้สึก สิ่งมีชีวิตทุกชนิดจะมีความรู้สึกตอบโต้ต่อสิ่งที่มากระตุ้น การแสดงออกและตัวกระตุ้นอาจซับซ้อนยิ่งขึ้น นักจิตวิทยาพยายามศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ และเรียกสาเหตุของพฤติกรรมว่าเป็นตัวกระตุ้น หรือ S (Stimulation) พฤติกรรมที่แสดงออกว่า การตอบสนองหรือ R (Reapsonse) นักจิตวิทยาการรับรู้จะเรียกตัวกระตุ้นว่าเป็นพลังที่ส่งเข้า (Input) การตอบสนองว่าผลที่ออกมา (Output)

ในการรับรู้ของมนุษย์มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจของแต่ละบุคคลที่จะรับเอาสิ่งเหล่านั้นมาไว้ในความคิดหรือจะปล่อยลอยไปขึ้นอยู่กับรับรู้ของบุคคลเหล่านั้นที่ต้องการรับรู้หรือไม่ การรับรู้มีหลายรูปแบบที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด เพราะโลกในปัจจุบันถือว่าการรับรู้เป็นเรื่องง่ายกว่าแต่สมัยก่อนเพราะมีเทคโนโลยีมาช่วยในการรองรับมากขึ้นในทุกวันนี้ มีผู้ให้ความหมายการรับรู้ตามหลักวิชาการไว้แตกต่างกันออกไป ได้แก่

กริทแมน (1972 อ้างถึงใน ปรานี รามสูตร, 2542) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่ร่างกายสัมผัสสิ่งเร้า แล้วแปลความหมายการสัมผัสที่ได้รับนั้นโดยใช้ประสบการณ์เดิมเป็นเครือข่ายในการแปลความหมายของสิ่งนั้น ๆ ออกมาเป็นความความรู้เข้าใจ

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการตีความ หรือ แปลความหมายของมนุษย์ที่ได้จากความรู้สัมผัส เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบประสาทสัมผัสทั้ง 5 อันประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้นและกายสัมผัส โดยการจำแนก คัดเลือก วิเคราะห์ ด้วยระบบการทำงานของสมอง เทียบเคียงกับประสบการณ์เดิมในความจำ ให้กลายเป็นสิ่งใดที่มีความหมาย ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมและการนำไปใช้ในการเรียนรู้ต่อไป

ระดับขั้นของการเรียนรู้

คอป เทย์ลอร์ (Kraupl Taylor อ้างถึงใน เพ็ญแข ศรีสุทธิกุล, 2542) ได้กำหนดระดับขั้นต่าง ๆ ที่ซับซ้อนขึ้นตามลำดับขั้นตอนของการรับรู้ ดังต่อไปนี้

1) Field of Sensation คือ การเกิดการรับรู้ในแต่ละครั้ง จะมีการรับข้อมูลเข้ามามากกว่า 1 อย่าง เช่น ในขณะที่กำลังฟังบรรยาย แล้วเห็นโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ ไปพร้อมกัน

2) Sensory Percept คือ ขั้นตอนที่มีการรับรู้ข้อมูลเพียงรูปลักษณะเท่านั้น โดยยังไม่มี การเทียบเคียงกับสิ่งที่จดจำได้ เป็นขั้นตอนที่ยังไม่ทราบความหมาย เช่น การมองเห็นวัตถุชิ้นหนึ่ง แล้วทราบแต่เพียงว่า เป็นผ้าที่มีรูปร่างสีเหลี่ยมผืนผ้า โดยที่ยังไม่รู้ว่ที่แท้จริงแล้วสิ่งนั้น คือ ธงชาติ เป็นต้น

3) Meaningful Percept คือ ขั้นตอนที่มีการรับรู้ความหมายของสิ่งเร้า ซึ่งขั้นตอนนี้ต้องอาศัยการเทียบเคียงกับสิ่งที่จดจำได้ ที่มีอยู่ในความจำ เช่น เมื่อเห็นผ้าที่เป็นสีเหลี่ยมผืนผ้าที่มีแถบสี 5 แถบ โดยมีแถบสีน้ำเงินใหญ่อยู่ตรงกลางและถูกประกอบด้วยแถบขาวและแดงตามลำดับ ในลักษณะที่เป็นริ้วแฉนวนอน ก็สามารถรับรู้ได้ว่า คือ ธงชาติไทย

การรับรู้ (perception) เป็นประสบการณ์การรับรู้ที่เกิดขึ้นจริง ในขณะที่จินตนาการ (Imagery) นั้นถูกสร้างขึ้นโดยอยู่ในความควบคุมของจิตใจ เป็นจินตภาพที่ไม่ได้มีการรับรู้เกิดขึ้นจริง โดยปกติแล้วคนทั่ว ๆ ไปจะไม่มี ความยากลำบากในการแยกสองสิ่งออกจากกัน เช่น ในขณะที่เราจินตนาการถึงอาหารมีออ่อย ๆ จนถึงแม้ว่าอาจกระตุ้นให้เราน้ำลายสอได้ เช่นเดียวกับการเห็นอาหารจริง แต่เราก็ย่อมรู้ดีกว่าไม่มีอาหารจริงต่อหน้าเรา

ความสำคัญของการรับรู้ มีดังนี้

- 1) การรับรู้เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้
- 2) การรับรู้ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกอันมีผลต่อจิตใจที่ชั่วครวและถาวร

3) การรับรู้ทำให้บุคคลมองเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาปรับเปลี่ยนเลือกสรรและแยกแยะสิ่งที่เราชอบ ๆ ตัว

ลักษณะของสำคัญของการรับรู้ มี 6 ประการ ดังนี้

1) ต้องมีพื้นฐานข้อมูล หรือ ความรู้ในเรื่องนั้นมาก่อน หรือถ้าไม่มีความรู้อย่างน้อยต้องมีประสบการณ์เดิมในเรื่องนั้นอยู่บ้าง

2) จะต้องประกอบด้วยข้อวินิจฉัย (Inferential) ในขั้นตอนของกระบวนการรับรู้ ทั้งนี้เพราะในการรับรู้ต้องอาศัยวิธีการวินิจฉัย โดยการตั้งสมมติฐานหรือประติดประต่อเรื่องต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้การรับรู้ในสิ่งนั้นเกิดความสมบูรณ์มากที่สุด

3) จะต้องมีความสามารถในการแยกแยะ (Categorical) ลักษณะหรือคุณสมบัติที่สำคัญของข้อมูลนั้นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งอาศัยความจำจากประสบการณ์เดิมมาใช้

4) ลักษณะของการรับรู้จะต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Relational) ของข้อมูลต่าง ๆ หลายประเภท

5) กระบวนการของการรับรู้จะต้องอาศัยการดัดแปลง (Adaptive) ข้อมูลต่างจากประสบการณ์เดิมมาใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละเรื่องที่กำลังรับรู้อยู่ในขณะนั้น

6) กระบวนการของการรับรู้มักจะเป็นโดยอัตโนมัติ เป็นการทำงานของสมองในการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ

ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

ตัวแปรจากสิ่งเร้า ความคงที่ของการรับรู้ (Perceptual Constancy) แม้สิ่งเร้าบางอย่างจะมีรูปร่าง ขนาด สี ที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งเปลี่ยนไป แต่มนุษย์ก็ยังสามารถรับรู้ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์เดิมนั้นเอง ภาพลวงตา บางครั้งการเรียนรู้ทางประสาทตาอาจจะคาดเคลื่อนไปจากความจริง ทั้งนี้เนื่องมาจากตำแหน่งที่ตั้ง ทิศทางของสิ่งเร้าให้มนุษย์เกิดการรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริง

ตัวแปรจากมนุษย์ ความผิดปกติ การรับรู้อาจจะเปลี่ยนไป เนื่องจากสภาพของบุคคลากรทั้งหลายมีความผิดปกติบางประการ ความใส่ใจของมนุษย์ในเรื่องต่าง ๆ จะมีระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งถือเป็นความแตกต่างตามธรรมชาติ สมานธิ คือ ความใส่ใจกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเวลาติดต่อกัน โดยไม่เปลี่ยนความสนใจไปสู่สิ่งอื่น ผลที่ได้จากสมานธิจะทำให้การรับรู้ดีขึ้น และยังเป็นผลดีมากต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของมนุษย์

ตัวแปรจากสภาพสังคมและวัฒนธรรม อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีการรับรู้ที่แตกต่างกัน เช่น คนในสังคมเมืองจะรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ดีกว่าคนในสังคมชนบท คนในป่าจะแยกแยะประเภทของสัตว์ได้ดีกว่าคนในเมือง เป็นต้น

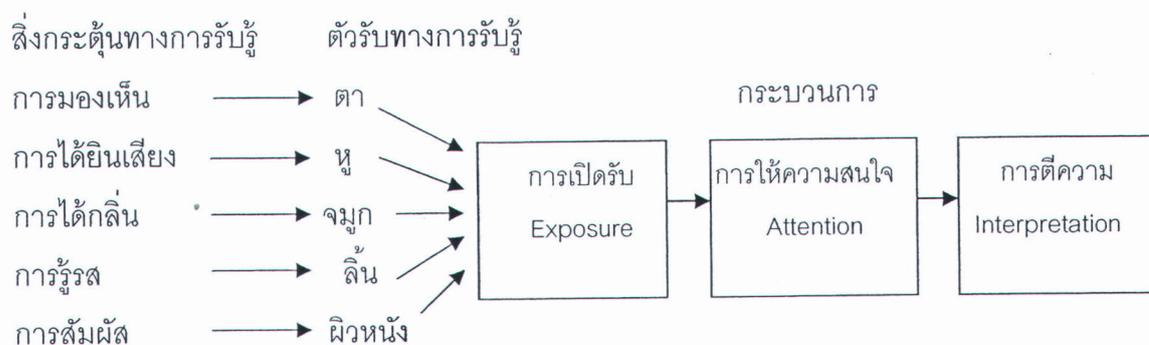
กระบวนการทางการรับรู้ (Perceptual Process) Schiffman & Kanuk (2000) กล่าวว่าถึงมนุษย์จะถูกโจมตีด้วยสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา มีสิ่งที่ไม่ยอมเข้าสู่การรับรู้ของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ จำนวนมากนั้น อาจจะทำให้เกิดความสับสนหรือความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อมของเราได้ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวนั้นมีแนวโน้มว่าจะไม่เกิดขึ้น เนื่องจากการรับรู้ไม่ได้มีหน้าที่ของการเปิดรับข้อมูลทางความรู้สึกทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาทั้งหมดแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น มากไปกว่านั้น การรับรู้ยังเป็นกระบวนการที่มีการคัดเลือกกรองเปิดรับเฉพาะสิ่งที่ต้องการเท่านั้น

โซโลมอน (Solomon, 1999) ได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการทางการรับรู้ว่า การรับรู้จะเกิดขึ้นโดยมีสิ่งกระตุ้นทางความรู้สึกต่าง ๆ อันได้แก่ ภาพ เสียง กลิ่น รส ลักษณะพื้นผิว ซึ่งจัดว่าเป็นสิ่งกระตุ้นภายนอก (External Stimulus) ในกรณีที่สิ่งกระตุ้นทางการตลาด จะหมายถึงผลิตภัณฑ์ บริการ การสื่อสารทางการตลาดต่าง ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ทั้งนี้ระดับการเรียนรู้จะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับรูปแบบของสิ่งกระตุ้นและความเข้มของสิ่งกระตุ้นนั้น ๆ โดยสิ่งกระตุ้นดังกล่าวจะผ่านตัวรับความรู้สึกต่าง ๆ ทางตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง ซึ่งเรียกว่า ประสาททางการรับรู้ (Sensory System) ซึ่งกระบวนการทางการรับรู้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นแรก คือ การเปิดรับสิ่งกระตุ้น (Exposure)

ขั้นที่สอง คือ การให้ความสนใจสิ่งกระตุ้นความรู้สึก (Attention)

ขั้นที่สาม คือ ขั้นตีความสิ่งกระตุ้น (Interpretation) ที่ผ่านมาจากประสาทรับความรู้สึกนั้น ๆ ดังจะเห็นได้จากการแสดงภาพรวมของกระบวนการทางการรับรู้

ภาพ 1 กระบวนการทางการเรียนรู้

ที่มา: โซโลมอน (1999)

โลกแห่งการรับรู้

การรับรู้เกี่ยวกับตนเองเกิดขึ้นเนื่องจากมนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์เรียนรู้ที่จะศึกษาสิ่งแวดล้อมและกำหนดสภาพของตนเองในการมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จากการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ทำให้เกิดทัศนคติความรู้สึกว่า คนเป็นคนอย่างไร ซึ่งทัศนคติ ความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับคนนี้ นักจิตวิทยาเรียกว่า ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองดังกล่าวจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคนอย่างไร เพราะการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการนำความเป็นจริงจากสิ่งแวดล้อมผสมผสานเข้ากับความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองเสียก่อนแล้ว จึงแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมได้ จากการศึกษาส่วนใหญ่มีข้อสรุปตรงกันว่า มนุษย์ควรมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองในทางบวกหรือทางที่ดี เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นพลังในการพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างเต็มที่

กระบวนการรู้สึก

การรู้สึก (Sensation) เป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของร่างกาย สิ่งเร้า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อระบบประสาทสัมผัส สิ่งเร้าเป็นได้ทั้งพลังงานและสสาร ทั้งที่อยู่ภายนอกร่างกายและภายในร่างกายของเรา ถ้าสิ่งเร้าภายนอกทำให้เรารู้สึกเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส ส่วนสิ่งเร้าภายในร่างกาย ได้แก่ การทำงานของอวัยวะและเซลล์ต่าง ๆ โดยเฉพาะเซลล์ประสาท ทำให้รู้สึกเจ็บ ปวด เหนื่อย เมื่อยล้า มึนงง เป็นต้น

การนำความรู้เรื่องการรับรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

คนเราจะมีความคิด ความเข้าใจทัศนคติที่ดี ต้องเริ่มจากรับรู้ที่ดี การรับรู้ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต ถ้ามองอย่างเป็นทุกข์ก็จะเป็นทุกข์ หากเรารู้สึกด้านบวกในสิ่งที่เกิดขึ้น จะมีความสุข ส่งผลให้มีความสุข เช่น มองว่าอาจารย์เป็นคนขี้บ่น ก็เกิดความรู้สึกที่ไม่ดี เบื่อหน่าย เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีเมื่อพบ อาจารย์อาจคิดในแง่ดี แต่ถ้าหากมองว่า อาจารย์เท่านั้น เป็นคนที่ใส่ใจตัวนิสิต อยากให้นิสิตได้ดี นิสิตก็จะรู้สึกเป็นสุขเมื่อพบอาจารย์แม้ว่าอาจารย์จะยังคงพรั่าสอนเหมือนเช่นเคยเจอกันทุกวันก็ตาม

กล่าวโดยสรุป การรับรู้ หมายถึง ความรู้สึกต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นภายนอก จากนั้นจึงตีความแสดงออกการตอบสนองออกมาเป็นพฤติกรรมที่แตกต่างกัน โดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับ ปัจจุบันประกอบกับสิ่งที่เคยรับรู้ไว้จากอดีตและเก็บไว้ในความทรงจำ ตลอดจนความคาดหวังของบุคคลต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตและเป็นกระบวนการที่บุคคลจัดระเบียบและตีความหรือประเมินความรู้สึกของตนเองจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่มากกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ การมองเห็น การได้กลิ่น การลิ้มรส การสัมผัสและการได้ยิน แล้วเกิดความรู้สึกความเข้าใจหรือโต้ตอบกับสิ่งเร้า นั้น การรับรู้

เป็นการเปิดการแสวงหาข้อมูลให้กับผู้บริโภค เพื่อนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์หาสิ่งที่ได้รับทราบ ข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นความจริงมากน้อยเพียงใด นำมาวิเคราะห์เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป การรับรู้เป็นส่วนหนึ่งในการที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจในการซื้อสินค้าว่าจะต้องการสินค้าอย่างไรในการซื้อสินค้าและบริการ การได้รับข้อมูลเพื่อทำการตัดสินใจซื้อสินค้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมผู้บริโภคในการซื้อสินค้าหรือบริการว่าจะใช้บริการ สินค้าของบริษัทก็ต้องมีรายละเอียด และข้อมูลในการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจนั้นพบว่า ความรู้ ความเข้าใจ มีผลทำให้ทัศนคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้และมีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้ความหมายไว้เป็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

สุนันท์ คัลโกสม (2524) ได้กล่าวถึงความรู้ หมายถึง ความสามารถในการคงไว้รักษาไว้ซึ่งข้อเท็จจริง เรื่องราวรายละเอียดต่าง ๆ ตลอดจนประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนและในด้านของความเข้าใจนั้น ได้กล่าวว่า หมายถึง ความสามารถในการเก็บรวบรวมความรู้และขยายความรู้ ความจำนั้นให้ไกลออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล

อนันต์ ศรีโสภา (2525) ได้กล่าวถึงรายละเอียดของเรื่องความรู้ความเข้าใจ ไว้ดังนี้

1) ความรู้ (Knowledge) : ความจำที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

(1) ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะ

- ความรู้เกี่ยวกับความหมายของคำต่าง ๆ

- ความรู้เกี่ยวกับความจริงต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เวลา เหตุการณ์ บุคคล สถานที่

แหล่งกำเนิด ฯลฯ

(2) ความรู้เกี่ยวกับวิธีและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

- ความรู้เกี่ยวกับลักษณะแบบแผนต่าง ๆ

- ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มและการจัดลำดับ

- ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการดำเนินงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

(3) ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวคิดและโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

- ความรู้เกี่ยวกับกฎและการใช้กฎนี้ การบรรยายคุณค่าหรือพยากรณ์หรือ

ตีความหมายของสิ่งที่เราสังเกตเห็น

- ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง

2) ความเข้าใจ (Comprehension) : การเข้าใจความหมายของสิ่งนั้น

- การแปล (การแปลจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่งโดยการรักษาความหมายไว้
อย่างถูกต้อง)

- การตีความหมาย (การอธิบาย) หรือเรียบเรียงเนื้อหานั้นเสียใหม่ให้ไกลไปกว่าเดิม

- การขยายความ (การขยายความหมายของความหมายที่อยู่ให้ไกลไปกว่าเดิม)

3) การนำไปใช้ (Analysis) ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งจะต้องอาศัยความสามารถ
หรือทักษะทางด้านความเข้าใจดังกล่าวมาแล้ว การนำความรู้ไปใช้นี้กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแก้ปัญหา
นั่นเอง ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ อันจะเห็นว่าความเข้าใจในหลัก ทฤษฎีวิธีการต่าง ๆ จะถูกนำมาใช้ในการ
การแก้ไขปัญหา

4) การวิเคราะห์ (Analysis) การแยกเรื่องราวออกเป็นส่วนย่อย ๆ

(1) การวิเคราะห์ส่วนประกอบต่าง ๆ

(2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบนั้น

(3) การวิเคราะห์หลักหรือวิธีการรวบรวมส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านั้น

5) การสังเคราะห์ (Synthesis) การรวบรวมส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

(1) การกระทำที่เป็นสื่อให้ผู้อื่นเข้าใจความหมาย

(2) การกระทำที่เกี่ยวกับการกำหนดแผนงานหรือข้อเสนอตามวิธีต่าง ๆ

(3) การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ อาทิเช่น การที่ส่วนประกอบ
เหล่านั้นรวมกันได้โดยอาศัยความสัมพันธ์อะไรที่สำคัญ

6) การประเมินผล (Evaluation) การตัดสินใจคุณค่าในสิ่งที่กำหนดความมุ่งหมายได้
โดยการใช้เกณฑ์ที่แน่นอน

(1) การตัดสินใจอาศัยเหตุการณ์ภายในสิ่งนั้นเป็นเกณฑ์

(2) การตัดสินใจโดยอาศัยเกณฑ์ภายนอกมาพิจารณา

ไพศาล หวังพานิช (2526) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง บรรดาข้อเท็จจริงหรือรายละเอียด
ของเรื่องราวอันเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งสะสมและถ่ายทอดสืบต่อกันไป ส่วนความเข้าใจ
นั้น ท่านให้ความหมายว่า ความสามารถในการนำความรู้ความจำ ไปดัดแปลงปรับปรุงเพื่อให้ได้
ความ อธิบายหรือเปรียบเทียบ ย่นย่อเรื่องราว ความคิด ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้

กล่าวโดยสรุป ความรู้ ความเข้าใจเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและรวมถึงการนำความรู้
ความเข้าใจนั้นไปใช้ในสถานการณ์จริง ๆ ได้ตามขั้นตอนทักษะต่าง ๆ ทางสมอง 6 ขั้นตอน คือ
ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

สถานการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหนึ่งเรื่องใดจึงมีผลต่อสติและเหตุผลของบุคคลต่อเรื่องนั้น เพราะความมีสติและเหตุผลเป็นเรื่องของการใช้เหตุผล ในการจำแนก แยกแยะความแตกต่าง ตลอดจนจนผลต่อเนืองผลได้ผลเสียของเรื่องนั้น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับ

โรเจอร์ (Rogers, 1962) ได้แบ่งโครงสร้างการยอมรับออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ สิ่งที่มีอยู่เดิม (Antecedent) กระบวนการ (Process) และผล (Results)

1) สิ่งที่มีอยู่เดิม (Antecedent)

ในส่วนนี้ คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร ซึ่งมีอยู่เดิมก่อนการเผยแพร่แนวคิด แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

(1) ลักษณะบุคลิกภาพของบุคคล ได้แก่ ทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อมั่น ความสามารถทางสมอง ทักษะความคิดรวบยอด สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฯลฯ ตลอดจนการติดต่อกับโลกภายนอกและการเป็นผู้นำทางความคิด ซึ่ง โรเจอร์ เชื่อว่ามีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการยอมรับ

(2) การรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ปทัสถานของระบบสังคมในด้านความไวในการยอมรับ การได้มีโอกาสติดต่อกับบุคคลอื่น ความรู้สึกว่าการนำนวัตกรรมบรรทัดฐานทางสังคม นับเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญในขณะเดียวกันก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับได้

2) กระบวนการ (Process)

ส่วนนี้กล่าวถึงขั้นการพัฒนาด้านความคิดตั้งแต่การรับรู้ ความสนใจ ประเมินค่าและทดลอง จนถึงขั้นสุดท้ายของกระบวนการ สิ่งที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้กระบวนการนี้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพหรือยับยั้งให้ช้าลงและมีผลในทางตรงข้ามนั้นมีหลายอย่าง เช่น

- ส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวของบุคคลนั่นเอง

- แหล่งให้ความรู้

- การรับรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของวิทยาการแผนใหม่ ได้แก่ ประโยชน์ความซับซ้อน ความสอดคล้องกับวิธีการที่ทำอยู่เดิม การให้ผลผลิตสูงกว่าเดิมและสามารถทดลองดูได้

3) ผล (Results)

ผลนวัตกรรมเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เกิดขึ้นหลังจากมีสิ่งประดิษฐ์ คือ นวัตกรรม มีการเผยแพร่แนวคิด และการผ่านกระบวนการยอมรับนวัตกรรมไปจนถึงขั้นยืนยัน ได้แก่ การยอมรับหรือเลิกใช้นวัตกรรม ส่วนผลที่เกิดขึ้นไปทางด้านบวกหรือทางลบ

ยอมขึ้นอยู่กับนวัตกรรมสามารถตอบสนองต่อความต้องการได้ดีเพียงใด ผลที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ง่ายชัดเจน หรือเป็นไปโดยทางอ้อมแฝงอยู่ โดยที่สมาชิกในสังคมไม่อาจทราบถึงผลได้ชัดเจน ระยะเวลาที่เกิดผลนวัตกรรมจะเห็นได้ช้า หรือยอมขึ้นอยู่กับประเภทสมาชิกสังคมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับนวัตกรรมที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

ระดม เศรษฐกร (2512) ได้ให้ความหมายของการยอมรับ หมายถึง กระบวนการที่เริ่มตั้งแต่บุคคลหนึ่งได้รับทราบเกี่ยวกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ จนกระทั่งรับเอาสิ่งนั้นไปปฏิบัติ

โรเจอร์ (Roger, 1968 อ้างถึงใน จิรวัดน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2529) ได้แบ่งกระบวนการยอมรับนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ ออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นตอนการรับรู้หรือของการทราบข่าว (Awareness Stage) เป็นขั้นที่ทราบว่าสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้น แหล่งที่ทราบข่าวจะมาจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น จากพ่อแม่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และสิ่งมวลชนต่าง ๆ การรับรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการยอมรับ ได้แก่ การรับรู้ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมที่เพิ่มเติมหรือการรับรู้ที่จะนำไปสู่ขั้นต่อไปของกระบวนการยอมรับ เพราะการรับรู้แต่ละครั้งไปไม่จำเป็นจะต้องมีกระบวนการยอมรับขั้นอื่น ๆ ตามมาเสมอไป การรับรู้เรื่องที่ตรงปัญหา ความต้องการของประชาชนเป็นสิ่งที่สามารถเห็นประโยชน์ที่ตามมาได้อย่างชัดเจน เหล่านี้ย่อมกระตุ้นให้เกิดความสนใจได้ง่ายกว่าการรับรู้ในเรื่องทั่วไป

2) ขั้นของความสนใจ (Interest Stage) เป็นขั้นที่ผู้ที่รับสิ่งใหม่ได้สนใจในรายละเอียดอย่างมากและคิดว่าสิ่งใหม่เหล่านี้คงเป็นประโยชน์ จึงเข้าไปศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้ (Cognitive or Knowing) เกี่ยวกับนวัตกรรมการแสวงหาข้อมูลในขั้นนี้มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนมากกว่าขั้นที่ 1 การเพิ่มความรู้ยิ่งทำให้ได้มากเท่าใด ความรู้สึกว่าจะต้องเสี่ยงของประชากรจะลดลงมากกว่าเท่านั้น ซึ่งจะมีผลต่อขั้นการประเมินผลที่กำลังจะตามมาด้วย

3) ขั้นของการประเมินผลหรือประเมินค่า (Evaluation Stage) เป็นขั้นของการตัดสินใจในการคิดว่าสิ่งใหม่นั้นดีแค่ไหนเพียงไร มีอะไรเป็นผลดีและผลเสียบ้าง

4) ระดับความคิด (Mental Trial) ถ้าประชาชนมีความรู้สึกว่าการนวัตกรรมมีคุณค่าและมีประโยชน์ก็จะลงมือทดลองทำให้ดูในขั้นที่ 4

5) ขั้นของการทดลอง (Trail Stage) เป็นขั้นตอนสำคัญที่ตัดสินใจลงไปแล้วจะพิจารณาทดลอง ถ้าได้ผลดีก็จะนำไปปฏิบัติจริง ๆ ต่อไป เป็นขั้นที่ได้ลงมือทดลองทำ เป็นการย้ำความไม่แน่ใจว่าผลจะดีจริงอย่างที่คาดคิดประเมินหรือไม่

ขั้นตอนของการยอมรับ จะเป็นขั้นที่ตัดสินใจว่าจะยอมรับสิ่งใหม่หรือมีการประเมินผลมาก่อน แล้วตกลงใจว่าจะยอมรับหรือไม่ ระยะนี้อาจจะต้องใช้เวลาบ้างในการรับสิ่งใหม่ เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการยอมรับที่จะรับเอาสิ่งใหม่ไปใช้อย่างเต็มที่

คองแลน และโควอร์ด (Klongland & Corward, 1970 อ้างถึงใน รัตนรงค์ ศิริพันธ์, 2545) ได้กล่าวถึง การยอมรับว่าเป็นการยอมรับทางจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยอมรับ ดังนั้นการยอมรับความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมหลังจากได้ประเมินผลแล้วแต่ยังไม่ได้ปฏิบัติการ เริ่มนำความรู้ไปใช้ การยอมรับการปฏิบัติหรือหลังจากได้ทดลองใช้สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการยอมรับ

คองแลน และโควอร์ด (Klonglan & Coward, 1970 อ้างถึงใน เพ็ญพิมล, 2545) ได้อธิบายกระบวนการยอมรับโดยแบ่งกระบวนการยอมรับออกเป็น 2 ส่วน คือ

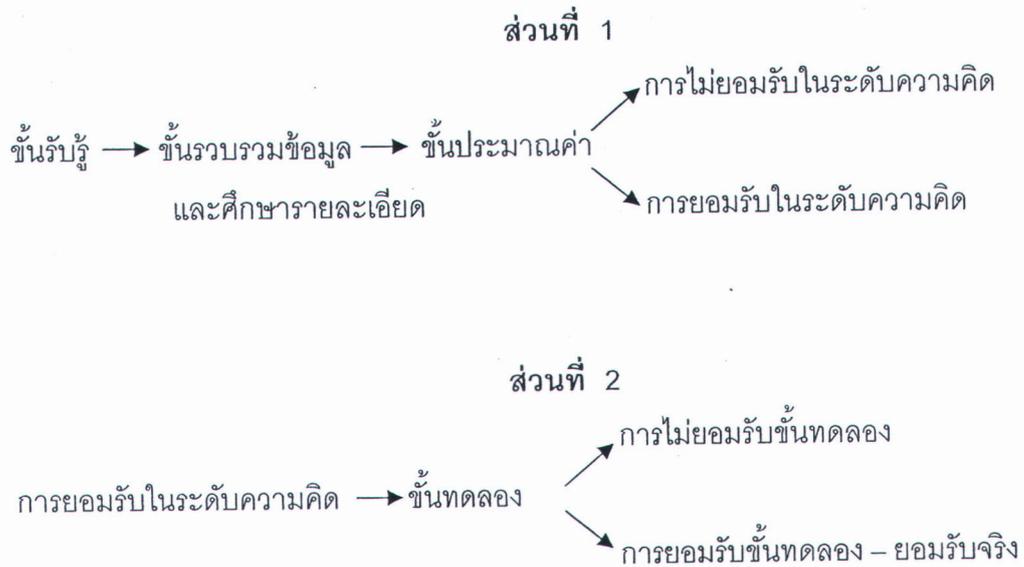
1) การยอมรับในระดับความคิด (Symbolic Adoption)

2) การยอมรับในภาคปฏิบัติ (Use of Innovation) ได้แก่ การใช้วิทยาการแผนใหม่หรือนวัตกรรม

กระบวนการยอมรับในส่วนที่ 1 เริ่มมีการเผยแพร่ข่าวสารเข้าไปในชุมชนและบุคคลในชุมชนเกิดการรับรู้ ทำความเข้าใจและศึกษารายละเอียดเพื่อนำไปประเมินเข้ากับสถานการณ์ที่แท้จริงของตน เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความเหมาะสม การยอมรับในขั้นนี้เป็นการยอมรับในความคิดเท่านั้น

กระบวนการในส่วนที่ 2 จะเริ่มที่ขั้นทดลอง ทั้งนี้เพื่อยืนยันว่าวิทยาการแผนใหม่หรือนวัตกรรมที่ตนคิดเห็นว่าเป็นดีนั้น โดยเนื้อแท้จะเป็นสิ่งที่ดีและมีคุณค่าจริง ๆ หรือไม่ การยอมรับหรือไม่ยอมรับในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับผลการทดลอง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการนำไปใช้หรือยอมรับจริงในภาคปฏิบัติในเวลาต่อมา ฉะนั้น ตัวแปรทางเศรษฐกิจจึงมีความสำคัญในการรับหรือไม่รับในขั้นทดลองนี้

คองแลน และโควอร์ด (Klonglan & Coward, 1970 อ้างถึงใน เพ็ญพิมล, 2545) ได้เขียนแผนภาพกระบวนการยอมรับดังแสดงไว้ในภาพดังนี้

ภาพ 2 กระบวนการยอมรับของ Klonglan & Coward

ที่มา: Klonglan & Coward (1970 อ้างถึงใน เพ็ญพิมล, 2545)

กล่าวโดยสรุป การยอมรับ คือ กระบวนการที่เริ่มตั้งแต่บุคคลหนึ่งได้รับทราบเกี่ยวกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ จนกระทั่งรับเอาสิ่งนั้นไปปฏิบัติ โดยมีขั้นตอน คือ ขั้นตอนการรับรู้หรือของการทราบข่าว ขั้นของความสนใจ ขั้นของการประเมินผลหรือประเมินค่า ระดับความคิด ขั้นของการทดลองและนำไปปฏิบัติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิรพร เจริญสุข (2544) ศึกษาเรื่อง การนำนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไปปฏิบัติ : กรณีศึกษารวมการหมู่บ้าน บ้านยางหลวงใต้ ตำบลกุดจิก อำเภอเมืองหนองบัวลำภู ผลการศึกษาพบว่า จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการธนาคารหมู่บ้าน สมาชิกธนาคารหมู่บ้าน และผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกธนาคารหมู่บ้าน พบว่า นโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความชัดเจนของนโยบายทั้งในระดับชาติ ระดับ

กระทรวง ระดับกรม แต่ละหน่วยงานระดับกองที่รับไปปฏิบัติ ไม่ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการ ส่งเสริมให้กับหน่วยงานระดับจังหวัดที่ชัดเจน กองส่งเสริมอาชีพและรายได้กลับเป็นผู้ปฏิบัติเสียเอง ดังนั้นควรแก้ไขที่การนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยต้องมีการพัฒนาบริหารบุคลากรทั้งภาครัฐและระดับหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการเข้าใจในการนำนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เกิดภาวะผู้นำนโยบายไปปรับประยุกต์ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

ธีรธิดา เหมพิพัฒน์ (2546) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพิจารณาทางด้านทั้ง 6 ด้าน พบว่า ในระดับความเห็นค่อนข้างสูง คือ ด้านการนำไปประยุกต์ในระดับความคิดเห็นปานกลาง คือ การนำมาใช้ประโยชน์ด้านอธิบายปรากฏการณ์ ด้านการขยายขององค์ความรู้ ด้านความเข้าใจในเนื้อหาสาระ และด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น ได้แก่ คณะที่ศึกษาและสาขาที่จบปริญญาตรี ส่วนปัจจัยที่มีผลกับความคิดเห็น ได้แก่ ชั้นปีที่ศึกษา ผลการศึกษา อาชีพ และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พลฤทธิ สุวรรณเมธา (2546) ศึกษาเรื่อง พุทธจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาเกษตรกรโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจกับสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน โดยเกษตรกรให้ความสำคัญต่อการมีพุทธจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ และการมีพุทธจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ถือเป็นหลักธรรมสำคัญที่เกษตรกรเชื่อว่าจะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตที่ประสบความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้

มัลลิกา เขียวหวาน (2546) ได้ศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาค้นคว้าที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมไปถึงการเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรู้ว่าเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำเกษตรกรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 6 กลุ่ม จาก 6 ตำบล ตำบลละ 1 กลุ่มในเขต 5 อำเภอของจังหวัดอ่างทองและ

พระนครศรีอยุธยา รวมทั้งสิ้น 51 คน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในตำบล อำเภอ และจังหวัด ที่ดำเนินการวิจัยจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่มและแบบสังเกต ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรมีส่วนร่วมมี 6 กิจกรรม ได้แก่ การฝึกอบรม การดูงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การประชุมสัมมนา การทำแปลงสาธิตและการเผยแพร่ความรู้ โดยระดับการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับการมีส่วนร่วมรับรู้ รองลงไป ได้แก่ ร่วมรับประโยชน์และร่วมรับประโยชน์ และร่วมทำ ส่วนการมีส่วนร่วมคิดและร่วมประเมินผลนั้นมีน้อยถึงไม่มีเลย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วม พบว่า ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เวลาว่าง ตำแหน่งทางสังคม ศักยภาพ ส่วนบุคคล ความต้องการบริการจากรัฐ เจตคติ กิจกรรมการเกษตรและทรัพยากรที่มีอยู่ การเปิดรับข่าวสาร ส่วนรายได้และการศึกษาไม่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ซึ่งไม่สอดคล้องกับทฤษฎี แต่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการมีส่วนร่วม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงาน ผู้นำชุมชนและเครือข่ายกลุ่มอาชีพและแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วม ต้องส่งเสริมปัจจัยที่เกี่ยวข้องและพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมปฏิบัติจริง สอดคล้องกับความต้องการและเงื่อนไขทางสภาพแวดล้อมของการเกษตรกร เน้นเนื้อหาการพึ่งตนเองและการจัดการทรัพยากรการเกษตร

ทศมนพร พุทธิจันทร์ (2547) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา : จังหวัดราชบุรี พบว่า ข้าราชการจังหวัดราชบุรีมีความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการรับรู้เนื้อหาสาระ โดยภาพรวมของการรับรู้อยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ ทราบเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียง รู้ถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการนำมาใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ระดับค่อนข้างมาก และด้านการนำไปประยุกต์ใช้ โดยภาพรวมอยู่ระดับค่อนข้างมาก นอกจากนี้พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของข้าราชการจังหวัดราชบุรีในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปัจจัยด้านอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของข้าราชการจังหวัดราชบุรีในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปัจจัยด้านเพศ การดำรงตำแหน่ง อายุการรับราชการ และการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ศศิพรรณ บัวทรัพย์ (2547) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ ด้านความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ด้านการปฏิบัติหรือด้านการประยุกต์ใช้ และด้านการเผยแพร่ อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ เพศ คณะที่ศึกษา และรับรู้จากครอบครัว และปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ชั้นปีที่ศึกษา สาขาที่จบก่อนเข้าศึกษา ภูมิฐานะ การรับรู้จากสื่อมวลชนและการรับรู้จากเพื่อนหรือผู้น่ากลุ่ม

จริยา สุพรรณ (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ชุมชนบ้านหลุมมะขามเกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมาจากอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยระยะแรกได้รับค่าจ้างเป็นแรงงานตัดไม้ จากนั้นได้จับจองพื้นที่ดังกล่าวทำการเกษตร ซึ่งการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในช่วงนั้นเป็นเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม คือ ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชุมชน ต่อมามีการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตตามกระแสทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชนรวมทั้งได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูกเป็นแบบพืชเชิงเดี่ยว ส่งผลให้เกษตรกรส่วนหนึ่งได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตเป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยจุดเริ่มต้นได้แบบอย่างจากการศึกษาดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพตามแนวคิดดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านหลุมมะขามที่ได้ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สหทัย พลปลัดพี (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) พอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อมและไม่โลกเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น 2) มีเหตุผล ได้แก่ การไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากกระทำ 3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 3 ประการ จะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการพัฒนาคน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแบ่งได้ 4 ด้าน คือ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล จึงจะสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรงและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง แนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ การพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคล ผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบและการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้านอย่างสมดุล เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

นพพร เมธอนันต์กุล (2549) ศึกษาเรื่องการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต : กรณีศึกษา เกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อทราบถึงระดับการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ที่อยู่ในเขตอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 379 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีสถานภาพสมรสแล้วและจบการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย และมีหนี้สินส่วนใหญ่ มีเงินฝากในสมุดบัญชี ออมทรัพย์ต่ำ และเคยได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีการนำแนวปฏิบัติปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตในระดับมาก คือ การนำไปใช้ประโยชน์ของชุมชน ส่วนด้านที่มีการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตในระดับน้อย คือ การรับรู้ในเนื้อหาสาระ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ และการนำมาใช้ประโยชน์ของตนเอง

สุวกิจ ศรีปัดดา (2549) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักการจัดการธุรกิจตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า มีระดับความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้หลักการจัดการเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนทั้ง โดยรวมและจำแนกตามลักษณะของกิจกรรมอยู่ในระดับมาก แนวปฏิบัติที่เป็นไปได้สูงและควรปฏิบัติอย่างมาก คือ ต้องประกอบการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น เช่น ลูกค้า แรงงาน และผู้ส่งสินค้า

หรือวัดดุติบ หลักการ เงื่อนไขและแนวปฏิบัติตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์กับวิสาหกิจชุมชนได้ทุกประเภทและทุกลักษณะกิจการไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะที่สำคัญในการประยุกต์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน คือ ต้องให้ผู้ประกอบการเรียนรู้เข้าใจหลักการอย่างจริงจังและสมควรประกอบการโดยยึดหลักปฏิบัติ คือ ต้องมีความรู้ ต้องมีคุณธรรม ทำกิจกรรมโดยมีเหตุมีผล พอประมาณและสามารถคุ้มกันตนเองได้ อุ่มชูตัวเองได้ ยืนบนขาตัวเองได้ สรุปว่า แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้กับวิสาหกิจชุมชนทุกชนิดและทุกขนาดของกิจการได้เป็นอย่างดี

มีผู้ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตหลายท่าน ยกตัวอย่างเช่น จริยา สุพรรณ (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา สหทัยา พลภัททิ (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ สุวกิจ ศรีปัดดา (2549) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักการจัดการธุรกิจตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชุมชนบ้านสะเดา ตำบลตาดทอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ดังนั้นจึงไม่สามารถทราบได้ว่า ชาวบ้านในชุมชนดังกล่าวมีการรับรู้ มีความเข้าใจ และมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร มากน้อยแค่ไหน

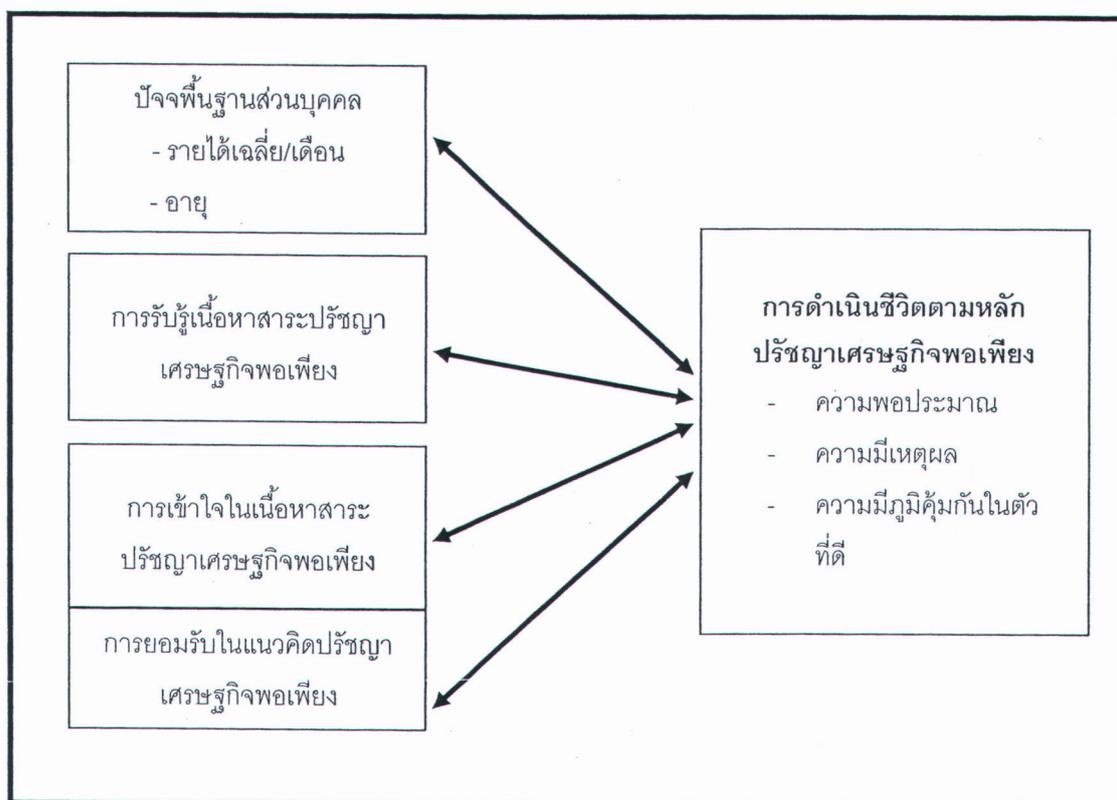
ในลำดับต่อไปผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากงานวิจัยที่ผ่านมา โดยคัดเลือกตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีผู้ศึกษาไว้ตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป มาศึกษาในครั้งนี้ อันได้แก่ อายุ และรายได้เฉลี่ย/ เดือน

ตาราง 1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัย	ผู้วิจัย	เดียรธิดา เหมพิพัฒน์ (2546)	มัลลิกา เขียวหวาน (2546)	ทศมนพร พุทธจันทร์ (2547)	ศศิพรรณ บัวทรัพย์ (2547)	สหทัย พลภักดิ์ (2548)	นพพร เมื่อนันต์กุล (2549)
สาขาที่จบปริญญาตรี		✓					
ระดับการศึกษา		✓					
อาชีพ		✓				✓	
ศักยภาพส่วนบุคคล			✓		✓		
การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		✓	✓	✓	✓	✓	
การเข้าใจในเนื้อหาสาระ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			✓	✓	✓	✓	✓
การยอมรับในแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง			✓	✓	✓	✓	✓
เวลาว่าง			✓				
ตำแหน่งทางสังคม			✓				
ความต้องการบริการจากรัฐ			✓				
การเปิดรับข่าวสาร			✓				
รายได้เฉลี่ย / เดือน		✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพศ				✓	✓		
อายุ		✓		✓	✓	✓	✓
สาขาที่ศึกษา					✓		
ภูมิลำเนา					✓		

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของประชาชนในชุมชนบ้านสะเดา ตำบลตาตอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร จากตัวแปรอิสระ จำนวน 4 ตัวแปร อันได้แก่ (1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ รายได้เฉลี่ย/เดือน และอายุ (2) การรับรู้เนื้อหาสาระปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (3) การเข้าใจในเนื้อหาสาระปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ (4) การยอมรับในแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล และ (3) ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จากนั้นกำหนดเป็นกรอบแนวคิด แสดงตาม ภาพ 3

ภาพ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย